

Коледж приватного вищого навчального закладу
«Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Колледжу ПВНЗ
«КІДМУ КПУ»

В.В. Кошолап

_____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА УКРАЇНИ

галузь знань **08 «Право»**

спеціальність **081 «Право»**

форма навчання **денна**

(Шифр за ОПП – ФП 1)

Робоча програма «Історія держави та права України» для студентів за спеціальністю 081 – «Право», 2016 року – 26 с.

Розробники: викладачі циклової комісії з правознавства Зеленко І. П., Цигульський С. М.

Робоча програма схвалена на засіданні циклової комісії з правознавства
Протокол від _____ 2016 року № _____

Голова циклової комісії з правознавства Коледжу ПВНЗ «КІДМУ КПУ»
_____(__ Ю.А. Кричун __)
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ 20__ року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від _____ 2016 року № _____
_____ 20__ року Голова _____ Г. Ю. Шаркова

©Коледж ПВНЗ «КІДМУ
КПУ», 2016 рік
©Зеленко І.П.
Цигульський С.М.,
2016 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5,5	Галузь знань 08 - “Право”	Нормативна	
	Спеціальність 081 - “Право”		
Модулів –2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст	Рік підготовки:	
Змістових модулів –3		2016–2017	
Індивідуальне науково-дослідне завдання -курсора робота		Семестр	
Загальна кількість годин – 198		1-й, 2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – I сем. – 3 I сем. – 1,85 самостійної роботи студента – II сем. – 3 II сем. – 10,5		Лекції	
		48 год.	
		Практичні, семінарські	
		48 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
	102 год.		
	Індивідуальні завдання: год.		
Вид контролю: залік, іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є зорієнтувати майбутніх юристів у витоках українського державо- і правотворення, на ґрунті узагальнення й аналізу досвіду минулого допомогти збагнути сутність нової системи права в державі, де має утвердитися верховенство закону.

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- стан основних проблем науки історії держави і права України;
- предмет і метод історії держави і права України;
- суспільний лад на різних етапах розвитку української державності;
- систему органів влади і управління, суду в Україні, починаючи з VI ст. н.е. і до наших днів;
- джерела права України та їх структуру;
- перешкоди і проблеми, які виникали на шляху будівництва української державності;
- історію кодифікації права України.

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен **вміти**:

- ▲ використовувати історичний досвід української держави і права в практичній діяльності під час створення демократичної правової держави в Україні;
- ▲ аналізувати правові акти й інші документи за допомогою різних наукових методів і, перш за все, спираючись на принцип історизму;
- ▲ самостійно робити правильні прогнози в галузі суспільно-політичного життя України на основі історико-правових знань.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Історія держави і права України за часів феодалізму.

Тема №1. Предмет і метод науки „Історія держави і права України” та її місце в системі юридичних наук.

Предмет, метод та завдання курсу «Історія держави і права України».

Місце та значення історії держави і права України в системі юридичних наук.

Поняття держави та права. Філософсько-правові теорії держави і права. Періодизація та історіографія держави і права України.

Джерела історії держави і права України.

Тема №2. Виникнення права та державності на території України в стародавню добу.

Скіфська держава: територія, організація влади, суспільний устрій, соціальна структура населення, основні риси права.

Міста-держави Північного Причорномор'я: причини грецької колонізації Північного Причорномор'я, організація влади у містах-державах, соціальна структура населення, джерела та основні риси права. Боспорське царство. Зовнішня політика міст-держав Північного Причорномор'я.

Західні, південні та східні слов'яни. Держава антів: територія, організація влади, суспільний устрій, соціальна структура населення, основні риси права. Передумови утворення держави у східних слов'ян.

Тема №3. Держава і право східних слов'ян в період зародження та становлення феодалістичних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.)

Виникнення держави і східних слов'ян. Утворення Київської держави в II пол. IX ст. Основні етапи розвитку Київської Русі. Децентралізація влади. Розпад Київської держави: причини та наслідки. Наукова неспроможність норманської теорії походження Староруської держави.

Соціальна структура руського суспільства. Правовий статус князів; бояр; духовенства; міщан. Купці і ремісники. Правовий статус залежного населення: рядовичі, закупи, ізгої, холопи, челядь.

Органи державної влади Київської Русі. Характерні риси ранньої монархії. Органи вищої влади Руської держави. Великий князь київський: порядок обрання, компетенція. Боярська дума: компетенція, склад. Народне віче: повноваження, порядок скликання.

Місцеві органи влади. Удільні князі. Представники Великого князя на місцях. Сюзеренітет-васалітет. Десяткова система управління. Двірцево-вотчина система управління. Посадники. Тіуни. Вірники. Волостелі.

Судова система Руської держави.

Збройні сили: княжа дружина, народне ополчення, наймані загони.

Джерела права і джерела пізнання Руської держави. Поняття джерел права і їх класифікація. Джерела пізнання права. Звичаєве право – основне джерело права Руської держави. Поняття договору та його види: міжнародні, міжкнязівські, князів з дружиною, князів з народом. Княжі устави та уроки. Юридичні грамоти. Рецепція норм візантійського права в систему права Руської держави. «Руська Правда» - писане джерело права Руської держави.

Основні риси староруського права. Право власності на землю. Зобов'язально-договірне право: види, форми договорів, способи забезпечення виконання договірних

зобов'язань. Шлюбно-сімейне право: поняття родини і сім'ї. Порядок укладання шлюбу. Підстави до укладання та припинення шлюбу. Майнові та особисті права членів подружжя. Спадкове право. Церковне право.

Кримінальне право. Поняття злочину, елементи складу злочину. Види злочинів. Поняття та мета покарань. Види покарань.

Судочинство: види та стадії судових процесів. Докази. Учасники та сторони судового процесу.

Тема № 4. Держава і право південно-західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.)

Роздроблення староруської держави на окремі князівства. Галицьке та Волинське князівства. Утворення Галицько-Волинського князівства та його історичне значення. Монголо-татарська навала і її наслідки. Загарбання Галичини Польщею та Волині Литвою.

Правове становище населення Галицько-Волинської держави.

Державний устрій: тисяцький, сотський, воєвода, двірський. Посадники. Волостелі. Староста. Судові органи.

Джерела та характерні риси права. «Руська Правда». Князівські грамоти. Міжкнязівські договори. Галицько-Волинський літопис. «Рукописання» князя Володимира Васильковича 1287 р. Уставна грамота князя Мстислава Даниловича 1289 р. Особливості правової системи.

Тема №5. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – перша половина XVII ст.)

Включення українських земель та їх правовий статус в складі Великого князівства Литовського.

Інкорпорація українських земель та їх правовий статус в Королівстві Польським.

Кревська унія 1385 р. Городельська унія 1413 р. Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої. Наслідки Берестейської церковної унії 1596 р.

Суспільний лад. Магнати. Шляхта. Етапи закріпачення селянства. «Устава на волоки» 1557 р. Характеристика та правове становище міського населення.

Органи державної влади і управління Речі Посполитої. Система вищих органів державної влади Речі Посполитої. Пани-Рада. Великий вальний сейм. Органи місцевої влади та самоврядування на українських землях у XVI-XVIII ст. Воєводи. Старости. Воєводські та повітові сеймики. Організація органів управління у містах.

Принципи формування судової системи Речі Посполитої. Судоустрій Речі Посполитої. Луцький трибунал. Гродські, земські і підкоморські суди. Копні (вотчинні) суди.

Поняття та види джерел права. Звичаєве право як джерело права Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Королівські привілеї і статuti. Судебник 1468 р. Литовські статuti 1529, 1566, 1588 р. Сеймові конституції. Церковне право. Реституція правових збірників іноземних держав в систему права Речі Посполитої. Магдебурзьке право.

Розвиток цивільного права. Поняття та види права власності. Речове і зобов'язальне право. Сімейне право. Право спадщини.

Розвиток кримінального права та процесу. Поняття злочину і покарання за кримінальним правом Речі Посполитої. Види злочинів і покарань. Порядок розгляду кримінальних справ у судах та виконання вироків.

Передумови та причини виникнення українського козацтва. Запорізька Січ її організація та роль в історії України. Реєстрові козаки. Статті для заспокоєння руського народу 1632 р. Ординація Війська Запорізького реєстрового 1638 р.

Система органів управління на Запоріжжі. Курінно-кошовий устрій Січі.

Джерела права. Козацьке звичаєве право.

Судоустрій та порядок розгляду справ козацькими судами.

Тема № 6. *Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України*

Політична програма Б. Хмельницького. Основні етапи юридичного закріплення української національної державності під час революції. Зборівська та Білоцерківська угоди.

Приєднання України до Росії. Рішення Земського собору від 10 жовтня 1653 р. Переяславська рада 18 січня 1654 р. Правове становище Лівобережної України в складі Російської держави за Березневими статтями 1654 р.

Суспільний лад. Зміни в суспільних відносинах. Ліквідація магнатського та шляхетського землеволодінь. Послаблення феодально-кріпосницької системи. Зміцнення старшинського церковного землеволодінь.

Державний устрій. Знищення польської адміністративно-політичної системи управління. Формування Української держави. Органи центральної та місцевої влади та управління. Військова Рада. Генеральний уряд на чолі з гетьманом. Полкові і сотенні уряди. Курінні і городові отамани. Магістрати і ратушні у містах.

Джерела права. Звичаєве «козацьке» право. Універсали гетьмана. Польсько-литовське законодавство. Збірники магдебурзького права.

Тема № 7. *Перехід України під протекторат Росії і його правове оформлення.*

Державний устрій. Адміністративно-територіальний поділ на полки, сотні та курені. Обмеження автономії України. Малоросійський приказ 1663 р. Перша малоросійська колегія (1722-1727 рр.) Правління гетьманського уряду (1734-1750 рр.). Полкові, сотенні та курінні органи управління. Організація судів. Відновлення гетьманства. Судова реформа 1760-1763 рр. Остаточне скасування гетьманської влади. Встановлення посади генерал-губернатора і відновлення Другої Малоросійської колегії. Ліквідація Запорізької Січі. Поширення загальноросійської системи управління. Заснування Задунайської Січі (1775-1828 рр.).

Загальна характеристика суспільного ладу і правове становище окремих верств населення. Посилення кріпосницького гніту та остаточне закріпачення селян.

Політика обмеження автономії України московським царем та механізм скасування автономного устрою. Центральні органи самодержавного правління, встановлення посади малоросійського генерал-губернатора. Ліквідація козацьких полків на Слобідській Україні, Правобережжі, Запорозької Січі, поширення загальноросійської системи управління, створення намісництв і введення губернського поділу, перетворення України в складову частину Російської імперії.

Тема № 8. *Правова система України у складі Росії (др. пол. XVII – XVIII ст.).*

Основні риси права. Речове право. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Право спадщини. Види злочинів і покарань. Процесуальне право.

Джерела права. Козацьке правою. Акти гетьманської влади. Литовські статuti. Збірники магдебурзького права. Конституція Пилипа Орлика. Кодифікація українського

права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р. «Екстракт малоросійських прав» 1767 р.

Систематизація «малоросійських прав» через проведення загальноросійських кодифікаційних робіт. Інститути права власності, зобов'язального, спадкового, сімейного, кримінального права та судочинства.

Тема № 9. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (др. пол. XVII – др. пол. XVIII ст.)

Включення українських земель до складу Австрійської імперії. Утворення коронного краю Галичини. Суспільний лад. Магнати, рицарі, трудова шляхта. Кріпосні селяни. Скасування кріпосного права. Міське населення.

Державний устрій. Губернатор. Галицький становий сейм 1775 р. Окружні старости. Мандатори. Намісник. Крайовий президент. Повітові старости. Громадські управи. Судово-прокурорські органи.

Органи самоврядування. Галицький і Буковинський крайові сейми, порядок формування, склад і компетенція. Крайовий виділ (комітет). Повітові, міські та сільські ради.

Джерела права. Імператорські патенти. Закони рейхсрату. Цивільний процесуальний кодекс 1781. Кримінальний кодекс 1787р. Кримінально-процесуальний кодекс 1768 р. Характеристика цивільного, кримінального і процесуального права.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Суспільно-політичний лад і право України за часів утвердження і розвитку капіталізму.

Тема №10. Суспільно-політичний лад і право України у складі Російської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)

Три поділи Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.), приєднання Криму до Росії та вплив цих подій на політико-правове становище та історичну долю України: Лівобережжя, Правобережжя і Півдня України у складі Російської імперії, Північної Буковини, Галичини і Закарпаття - у складі Австро-Угорської імперії. Суспільно-політичний, лад і право України у складі Росії в період після ліквідації української державності (перша половина XIX ст. Суспільний лад. Дворянство. Купецтво. Духовенство. Почесні громадяни. Селянство. Поміщицькі селяни. Державні селяни. Жителі міст. Політичний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Система самодержавних органів управління Україною. Комітет у справах Західних губерній. Генерал-губернатори. Губернатори, губернське правління, комітети, комісії. Градоначальники. Повітовий апарат управління. Земський суд і земський справник. Самоврядування державних-селян. Судова система. Сільська розправа. Волосна розправа. Повітовий суд. Совісний суд. Губернська палата цивільного суду. Губернська ластата кримінального суду. Головний суд на Лівобережжі. Магістратські та ратушні суди. Скасування судових органів місцевого походження. Джерела і кодифікація права. Звичаї. Російське законодавство. Литовський статуту руській редакції 1811 р. Збірники магдебурзького права. Указна практика. Кодифікація права "Зібрання малоросійських прав" 1807 р. - проект цивільного кодексу. Робота кодифікаційної комісії 1826 р. "Звід місцевих законів Західних губерній" 1838 р. Сільський судовий статут. Скасування дії магдебурзького права і Литовського статуту. Введення в дію на території України "Зводу Законів Російської імперії" у редакції 1842 р. Цивільне право. Сімейне право. Кримінальне право. Судочинство.

Тема №11. Суспільно-політичний лад і право України у складі Австро-Угорської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)

Галичина, Північна Буковина і Закарпаття у складі Австро-Угорської імперії. Становище окремих регіонів українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Реформи Габсбургів у західних областях України. Суспільний лад. Правове становище населення та його особливості в окремих регіонах українських земель. Політичний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Галицька надворна канцелярія. Провінційний становий сейм. Губернатор і губернське правління. Окружні старости циркулів і дистриктів. Обмеження міського самоврядування. Джерела і кодифікація права. Галицька конституція 1791 р., Цивільний кодекс 1812 р., Галицький цивільно-процесуальний кодекс 1807 р., Цивільно-процесуальний кодекс Австро-Угорської монархії 1898 р., кримінальні кодекси - Терезіана 1768 р., Йосифіна 1787 р. та Францишкана 1803 р.

Тема №12. Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (др. пол. XIX ст.)

Передумови та основна мета і напрями буржуазних реформ. Основні риси та історичне значення селянської реформи 1861 року. Загальна характеристика земської реформи 1864 року, значення проведення міської реформи 1870 року.

Нова організація судової системи, принципів судочинства, особливості впровадження реформ в Україні.

Стан російської армії напередодні реформ, причини проведення військової реформи після скасування кріпацтва. Характеристика фінансової, поліцейської, шкільної, університетської та інших реформ в Росії.

Зміст і значення контрреформ 80–90-х рр. XIX століття. Процес розвитку російського неабсолютизму, обмеження діяльності органів самоврядування, характеристика судової контрреформи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Держава і право України у XX ст.

Тема № 13. Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. до 1917 р.)

Перша буржуазно-демократична революція 1905-1907 рр. в Україні. Поєднання революційної боротьби мас з національно-визвольним рухом. Створення українських національних партій. Загальноросійські політичні партії в Україні. Виникнення Рад робітничих депутатів. Суспільний лад. Правові основи аграрної реформи 1906-1910 рр. та особливості її запровадження в окремих регіонах України. Правове становище ворянства, духовенства, буржуазії, почесних громадян, селянства і робітників. Його зміни за маніфестом 17 жовтня 1905 р. і законами, що прийняті на його основі. Зміни в політичному ладі. Маніфести від 6 серпня і 17 жовтня 1905 р. Державна дума і Державна рада. Склад і діяльність депутатів від українських губерній у Державній думі Росії. Українська думська громада. Третьочервневий державний переворот і його наслідки для України. Характер Російської монархії. Перша світова війна 1914-1918 рр. та її наслідки для України. Україна в планах учасників першої світової війни 1914-1918 рр. оголошення в українських губерніях воєнного або надзвичайного стану. Мілітаризація місцевого апарату державної влади і управління. Комісії і уповноважені особливих нарад у губернських і повітових містах. Обласні і місцеві військово-промислові комітети. Військово-польові суди. Цивільне, адміністративне і кримінальне законодавство в період

революції 1905-1907 рр., наступної реакції, а також першої світової війни 1914-1918 рр. Розвиток надзвичайного законодавства щодо охорони імперських порядків.

Тема №14. Відродження державності українського народу 1917 – 1921рр.

Виникнення та діяльність Центральної Ради. Мала Рада і Генеральний секретаріат. Місцеві органи Центральної Ради: губернські та повітові ради, волосні й сільські народні управи. Тимчасовий уряд. Універсали Центральної Ради. Проголошення УНР. Боротьба більшовиків за перемогу соціалістичної революції в Україні. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад у Києві. Грудневий більшовицький переворот. Утворення УРСР. Утворення центральних і місцевих органів влади і управління. Четвертий універсал. Проголошення самостійності та незалежності України. Законодавча діяльність Центральної Ради. Окупація України німцями. Розігнання Центральної Ради. Конституція УНР, її зміст та значення.

Гетьманат П. Скоропадського. Закони про тимчасовий державний устрій України. Внутрішня і зовнішня політика гетьмана. Підписання прелімінарного миру з Раднаркомом РРФСР. Падіння Гетьманату.

Утворення та органи влади Директорії. Трудовий конгрес. Відновлення законів УНР. Наступ більшовиків на Україну. Оголошення війни радянській Росії. Переговори з поляками. Варшавський договір 1920 р. Утворення Галицької ССР, її державний апарат.

Тема № 15. Виникнення і діяльність Західно-Української Народної Республіки (1918 – 1923 рр.).

Розпад Австро-Угорщини. Створення Української Національної Ради. Листопадовий чин. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Організація і структура державного апарату. Центральні органи державної влади й управління. Національна рада. Президент. Державний секретаріат.

Місцеві органи державної влади і управління. Повітові комісари. Громадські (сільські та містечкові) комісари. Повітові національні ради. Судово-прокурорські органи. Організація збройних сил.

Об'єднання ЗУНР і УНР в єдиній соборній Українській державі. Польсько-українська війна. Дипломатична діяльність ЗУНР. Проголошення диктатури Є.Петрушевича і створення Колегії уповноважених.

Соціально-політичні й економічні перетворення в ЗУНР. Закон про державну мову. Закон про громадянство. Закон про земельну реформу.

Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. Проект основ державного устрою Галицької Республіки 1921 р. Рішення Ради послів від 14 березня 1923 р. про анексію Східної Галичини Польщею. Причини падіння Західноукраїнської Народної Республіки.

Тема № 16. Державно-правове будівництво в УССР 1919 – 1920 роках.

Створення Тимчасового робітничо-селянського уряду Української Республіки Рад і його Маніфест про відновлення влади Рад (29.11.1918 р.). III з'їзд Рад робітничих, селянських та червоно-армійських депутатів у Харкові (6 - 10 березня 1919 р.). Прийняття Конституції УСРР. Відновлення органів радянської влади на місцях. Ревкоми. Ради. Комнезами. Тимчасове положення "Про організацію робітничо-селянської влади на місцях". Тимчасове положення "Про організацію місцевих органів Радянської влади і порядок управління". Наказ IV Всеукраїнського з'їзду Рад "Про зміцнення робітничо-селянської влади". Органи управління народним господарством У СРР. Формування радянських збройних сил. Декрет РНК УСРР від 14 лютого 1919 р. „Про суд”. Тимчасове

положення про народні суди і революційні трибунали УСРР. Військові трибунали. Залізничні трибунали. Декрет "Про організацію Всеукраїнської Надзвичайної Комісії". Постанова НКВС "Про утворення Головного управління Радянської робітничо-селянської міліції". Становлення радянського права. Цивільне право. Декрет про націоналізацію власності, правове регулювання розподілу, продовольча і хлібна розверстка. Інші заходи політики воєнного комунізму. Декрет "Про соціалістичний землеустрій і перехідні заходи до соціалістичного землекористування" (1919 р.). Закон "Про землю" (1920 р.). Основні риси трудового права. Декрет "Про цивільний шлюб і про введення книг актів громадянського стану". Декрет "Про скасування спадкоємства". Постанова НКЮ УСРР "Про введення в дію "Керівних засад з кримінального права". Основні риси процесуального права. Розвиток зв'язків УСРР із РСФРР та іншими радянськими республіками.

Тема № 17. Держава і право України в умовах нової економічної політики.

Нова економічна політика та її законодавче оформлення в УСРР. Перебудова державного апарату у зв'язку з переходом до нової економічної політики. Утворення СРСР. Правові основи входження УСРР до складу Союзу РСР. Конституція СРСР 1924 р. Створення в складі УСРР Молдавської АСРР (1924 р.). Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. ВУЦВК. Раднарком УСРР. Українська економічна Рада. Наркомати УСРР. ДПУ УСРР. Місцеві органи влади та управління. Положення про губернські, окружні і районні з'їзди Рад і їх виконавчі комітети. Українізація радянського державного апарату. Судова система. Положення про судоустрій УСРР 1929 р. Організація прокуратури. Утворення адвокатури. Закріплення перебудови державного апарату у Конституціях України. Кодифікація українського радянського законодавства. Законодавство Союзу РСР та його дія в УСРР. Адміністративне право і Адміністративний кодекс УСРР (1927 р.). Цивільне право. Декларація про основні майнові права, що визнаються в УСРР (1922 р.). Цивільний кодекс УСРР (1922 р.). Положення про трести (1923 і 1927 рр.). Кодекс законів про народну освіту (1922 р.). Земельний кодекс УСРР (1922 р.). Закон про ліси УСРР (1923 р.). Кодекс законів про працю УСРР (1922 р.). Кодекс законів про сім'ю, опіку, подружжя та акти громадянського стану УСРР (1926 р.). Кримінальне право. Кримінальний кодекс УСРР (1922 р.), його зміни і доповнення у зв'язку з прийняттям союзних актів „Положення про злочини державні” і "Положення про військові злочини" (1927 р.). Процесуальне право. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР (1922 р.), його зміни і доповнення у зв'язку з союзним законодавством (1927 р.). Виправно-трудова кодекс УСРР (1925 р.). Цивільно-процесуальний кодекс УСРР (1924 р.), його зміни і доповнення (1929 р.).

Тема № 18. Держава і право України у період остаточного формування адміністративно-командної системи, тоталітарного режиму.

Право УСРР у період утвердження адміністративно-командної системи. Джерела права, зміни в державному праві. Основні риси цивільного, шлюбно-сімейного, трудового та земельно-колгоспного права. Внесення суттєвих змін до кримінального та кримінально-процесуального права.

Право України в період другої світової війни та у перші повоєнні роки. Джерела права, зміни у державному праві. Правовий режим окупації в Україні, спроби відродження української національної держави у воєнний період. Основні риси цивільного, шлюбно-сімейного, трудового, кримінального права УСРР.

Тема № 19. Держава і право України в роки Другої світової війни.

Початок другої світової війни і заходи СРСР по забезпеченню своїх інтересів. Радянсько-німецький договір та секретний протокол про розподіл сфер впливу в Європі. Вступ радянських військ на територію Східної Галичини. Вибори до Народних Зборів України та рішення про її входження до УРСР. Утворення західноукраїнських областей у складі УРСР. Вступ радянських військ у Північну Буковину і Бессарабію. Закон Верховної Ради СРСР про включення Північної Буковини, Бессарабії до УРСР. Вихід АМ РСР з УРСР і утворення МРСР у складі СРСР. Утворення Чернівецької області у складі УРСР. Радянське будівництво в західноукраїнських землях. Участь УРСР у Великій Вітчизняній війні проти фашистської Німеччини. Перебудова органів державної влади і державного управління. Найвищі органи влади і управління УРСР. Місцеві органи влади і управління. Суд і прокуратура. Проголошення відновлення української державності та утворення українського Державного Правління (30.06.1941 р.). Створення і діяльність УПА. Окупаційний режим в Україні. Звільнення території УРСР від тимчасової окупації. Рішення з'їзду народних комітетів у Мукачеві про возз'єднання з УРСР (26.11.1944 р.). Особливості в розвитку права УРСР в роки Великої Вітчизняної війни. Міжнародна діяльність УРСР. Українська РСР – член-засновник ООН.

Тема № 20. Держава і право України за часів десталінізації (середина 50-х – 80-их років).

Політичні та економічні процеси в період «відлиги». Суспільнополітичні зміни в праві України щодо розв'язання внутрішніх питань з адміністративного устрою та економічній політиці. Положення про прокурорський нагляд, реорганізація органів державної безпеки та внутрішніх справ.

Зміни у радянському законодавстві, наукові дискусії з питань напрямів розвитку законодавства. Вплив законодавства СРСР на розвиток права УРСР. Зміни у галузевих кодексах права.

Тема № 21. Становлення суверенної Української держави (сер. 80-их – 1991рр.).

Передумови проголошення незалежності України. Зміни внутрішньої і зовнішньої політики, політична і правова реформа, конституційні зміни в період перебудови. Реформування політичної системи країни, конституційні зміни в період перебудови, доктрина «соціалістичної правової держави».

Процес становлення держави і права України. Розпад СРСР як федеративної держави, угода про створення СНД.

Тема № 22. Розбудова незалежної України.

Процес розбудови України після прийняття Акту проголошення незалежності, всеукраїнський референдум та вибори президента України. Принципи участі України у міждержавних об'єднаннях. Процес створення нового держапарату, конституційний та законодавчий процес. Гуманізація правових відносин у суверенній Україні, реформування галузей права.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	усього	у тому числі				
		Л	П	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Історія держави і права України за часів феодалізму						
Тема №1: Предмет і метод науки „Історія держави і права України” та її місце в системі юридичних наук.	8	2	2			4
Тема №2: Виникнення права та державності на території України в стародавню добу.	12	4	2			6
Тема №3: Держава і право східних слов'ян і період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.)	8	2	2			4
Тема № 4: Держава і право південно-західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.)	8	2	2			4
Тема №5: Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – перша половина XVII ст.)	12	2	4			6
Тема № 6: Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України	10	2	2			6

Тема № 7: Перехід України під протекторат Росії і його правове оформлення.	8	2	2			4
Тема № 8: Правова система України у складі Росії (др. пол. XVII – XVIII ст.).	10	2	2			6
Тема № 9: Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (др. пол. XVII – др. пол. XVIII ст.). М.К.Р	8	2	2			4
Разом за змістовим модулем 1	84	20	20			44
Змістовий модуль 2. Суспільно-політичний лад і право України за часів утвердження і розвитку капіталізму						
Тема №10: Суспільно-політичний лад і право України у складі Російської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)	14	4	4			6
Тема №11: Суспільно-політичний лад і право України у складі Австро-Угорської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)	8	2	2			4
Тема №12: Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (др. пол. XIX ст.). М.К.Р.	10	2	2			6
Разом за змістовим модулем 2	32	8	8			16
Змістовий модуль 3. Держава і право України у XX ст.						
Тема № 13: Суспільно-політичний лад і	8	2	2			4

право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. ХХ ст. до 1917 р.)						
Тема №14: Відродження державності українського народу 1917 – 1921рр.	8	2	2			4
Тема №15: Виникнення і діяльність Західно- Української Народної Республіки (1918 – 1923 рр.).	8	2	2			4
Тема № 16: Державно-правове будівництво в УССР 1919 – 1920 роках.	8	2	2			4
Тема № 17: Держава і право України в умовах нової економічної політики.	8	2	2			4
Тема № 18: Держава і право України у період остаточного формування адміністративно- командної системи, тоталітарного режиму.	8	2	2			4
Тема № 19: Держава і право України в роки Другої світової війни.	10	2	2			6
Тема № 20: Держава і право України за часів десталінізації (середина 50-х – 80- их років).	8	2	2			4
Тема № 21: Становлення суверенної Української держави (сер. 80-их – 1991рр.).	8	2	2			4

Тема № 22: Розбудова незалежної України. М.К.Р.	8	2	2			4
Разом за змістовим модулем 3	82	20	20			42
Усього годин	198	48	48			102
Модуль 2						
ІНДЗ			-	-		-
Усього годин	198	48	48			102

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема №1: Предмет і метод науки „Історія держави і права України” та її місце в системі юридичних наук.	2
2	Тема №2: Виникнення права та державності на території України в стародавню добу.	2
3	Тема №3: Держава і право східних слов'ян і період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.)	2
4	Тема № 4: Держава і право південно-західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.)	2
5	Тема №5: Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – перша половина XVII ст.)	4
6	Тема № 6: Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України	2
7	Тема № 7: Перехід України під протекторат Росії і його правове оформлення.	2
8	Тема № 8: Правова система України у складі Росії (др. пол. XVII – XVIII ст.).	2
9	Тема № 9: Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (др. пол. XVII – др. пол. XVIII ст.)	2
10	Тема №10: Суспільно-політичний лад і право України у складі двох імперій (Російської і Австрійської) (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)	4
11	Тема №11: Суспільно-політичний лад і право України у складі Австро-Угорської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)	2
12	Тема №12: Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (др. пол. XIX ст.)	2
13	Тема № 13: Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. до 1917 р.)	2
14	Тема №14: Відродження державності українського народу 1917 – 1921рр.	2
15	Тема №15: Виникнення і діяльність Західно-Української Народної Республіки (1918 – 1923 рр.).	2
16	Тема № 16: Державно-правове будівництво в УССР 1919 – 1920 роках.	2

17	Тема № 17. Держава і право України в умовах нової економічної політики.	2
18	Тема № 18. Держава і право України у період остаточного формування адміністративно-командної системи, тоталітарного режиму.	2
19	Тема № 19. Держава і право України в роки Другої світової війни.	2
20	Тема № 20. Держава і право України за часів десталінізації (середина 50-х – 80-их років).	2
21	Тема № 21. Становлення суверенної Української держави (сер. 80-их – 1991рр.).	2
22	Тема № 22. Розбудова незалежної України.	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема №1: Предмет і метод науки „Історія держави і права України” та її місце в системі юридичних наук.	4
2	Тема №2: Виникнення права та державності на території України в стародавню добу.	6
3	Тема №3: Держава і право східних слов'ян і період зародження і становлення феодальних відносин (VI – поч. XII ст. н.е.)	4
4	Тема № 4: Держава і право південно-західної Русі в період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.)	4
5	Тема №5: Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Литви, Польщі і Речі Посполитої (кінець XIV – перша половина XVII ст.)	6
6	Тема № 6: Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. Відродження національної держави і права України	6
7	Тема № 7: Перехід України під протекторат Росії і його правове оформлення.	4
8	Тема № 8: Правова система України у складі Росії (др. пол. XVII – XVIII ст.).	6
9	Тема № 9: Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (др. пол. XVII – др. пол. XVIII ст.)	4
10	Тема №10: Суспільно-політичний лад і право України у складі Російської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)	6
11	Тема №11: Суспільно-політичний лад і право України у складі Австро-Угорської імперії (кінець XVIII – пер. пол. XIX ст.)	4
12	Тема №12: Суспільно-політичний лад і право в Україні у складі Росії (др. пол. XIX ст.)	6
13	Тема № 13: Суспільно-політичний лад і право Правобережної, Лівобережної та Південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. до 1917 р.)	4
14	Тема №14: Відродження державності українського народу 1917 – 1921рр.	4
15	Тема №15: Виникнення і діяльність Західно-Української Народної Республіки (1918 – 1923 рр.).	4
16	Тема № 16: Державно-правове будівництво в УССР 1919 – 1920 роках.	4
17	Тема № 17. Держава і право України в умовах нової економічної політики.	4
18	Тема № 18. Держава і право України у період остаточного формування адміністративно-командної системи, тоталітарного	4

	режиму.	
19	Тема № 19. Держава і право України в роки Другої світової війни.	6
20	Тема № 20. Держава і право України за часів десталінізації (середина 50-х – 80-их років).	4
21	Тема № 21. Становлення суверенної Української держави (сер. 80-их – 1991рр.).	4
22	Тема № 22. Розбудова незалежної України.	4

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студентів є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей та творчу діяльність. Формою індивідуальної роботи студентів з даного навчального курсу є виконання курсової роботи, відповідно до методичних рекомендацій щодо написання курсових робіт та тематики. Індивідуальні завдання студенти виконують самостійно під керівництвом викладача. Метою індивідуальної роботи є поглиблення, узагальнення, закріплення теоретичного матеріалу та понятійного апарату, практичне застосування знань студентів з навчального курсу.

Тематика курсових робіт з «Історії держави та права України» розроблена кафедрою правознавства відповідно до завдань навчальної дисципліни. Студенти самостійно обирають тему із запропонованого кафедрою переліку.

Виконання студентами курсової роботи є невід'ємною складовою частиною навчального процесу, важливим елементом фахової підготовки юристів.

Згідно діючих нормативних положень, курсові роботи виконуються з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних за час навчання.

Вивчення актуальних, практично значущих і складних питань ІДПУ під час виконання курсової роботи збагачує знання методології і проблематики цієї галузі правової науки і дає можливість оволодіти навичками наукового мислення, зокрема, вмінням самостійно опрацьовувати літературу, аналізувати теоретичні проблеми, факти, ґрунтовно формулювати власні узагальнення та висновки.

Оскільки це складна самостійна робота, яку виконують майбутні правознавці, одне із її головних завдань - навчити пов'язувати теоретичні знання з практикою державно-правового будівництва України. Його розв'язання можливе насамперед шляхом використання матеріалів передового юридичного досвіду та аналізу відповідних нормативно-правових актів.

Звернення до практичних проблем діяльності правознавців дозволяє отримати ті професійні знання, які будуть потрібні під час підготовки курсових робіт з фахових дисциплін і таким чином, сприяє підвищенню рівня професійної культури.

Реалізація завдань і основної мети курсової роботи значною мірою залежить від якості організації праці на кожному етапі розробки теми.

Як відомо, раціоналізація інтелектуальної праці ґрунтується на ряді загальних вимог і принципів. Варто запам'ятати, що при написанні курсової роботи перш за все, необхідно дотримуватися наступних вимог: систематичність, самостійність та своєчасність виконання дослідження.

Урахування цих вимог допомагає глибокому і всебічному аналізу обраної проблеми, забезпечує результативну розробку теми в оптимальний термін, встановлений науковим керівником.

Необхідну умову якісного виконання роботи становить її поетапна підготовка.

Розробку курсової теми можна поділити на такі етапи:

– вибір теми, її осмислення і складання опису джерел інформації та літератури;

- опрацювання джерел та літератури, аналіз інформації з проблем теми ;
- складання плану роботи і написання першого варіанту вступу ;
- написання тексту роботи в чорновому варіанті ;
- літературне і редакційно-технічне оформлення курсової роботи, подання для перевірки і написання керівником рецензії ;
- захист курсової роботи.

ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Утворення держави Київська Русь.
2. Суспільний лад Київської Русі.
3. Державний лад Київської Русі.
4. Злочини, покарання та судовий процес за "Руською Правдою".
5. Державний лад Галицько-Волинського князівства.
6. Запорозька Січ - зародок козацької держави.
7. Державний лад Гетьманщини у другій половині XVII ст.
8. Право України другої половини XVII - XVIII ст.
9. Селянська реформа 1861 р. в Україні.
10. Судова реформа 1864 р.
11. Прокуратура в Україні за судовою реформою 1864 р.
12. Військова реформа 1874 р. в Російській імперії.
13. Представництво від українських губерній у Державній думі Російської імперії першого та другого скликань.
14. Центральна Рада - перший український парламент.
15. Західноукраїнська Народна Республіка.
16. Політичний розшук у системі Радянської влади.
17. Кодифікація права України в 1922 - 1924 рр.
18. Демократизація суспільно-політичного ладу в Україні в період десталінізації (середина 50-х - середина 60-х років).
19. Голодомор в Україні 1932 - 1933 рр.
20. Проголошення і розбудова незалежної демократичної держави України.

8. Методи навчання

Проблемні лекції, лекції з елементами бесіди, інтерактивні лекції, ілюстрація, демонстрація, розв'язування задач або творчих завдань, складання графічних схем, евристична бесіда, навчальна дискусія, вирішення конкретних ситуацій, ділові ігри, тестування, анкетування тощо.

9. Методи контролю

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Види поточного контролю обираються викладачем, який веде лекційні та практичні заняття, у відповідності з даною програмою. Видами поточного контролю можуть бути опитування, контрольні та інші письмові роботи, тести, колоквиуми, робота з практичними матеріалами.

При поточному контролі під час практичних занять оцінці підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях;
- самостійність при вирішенні практичних казусів та аналізу практичних матеріалів;
- наявність навичок самостійного пошуку, знаходження та аналізу правової інформації;
- активність при обговоренні питань;

- систематичність роботи на заняттях;
- результати виконання домашніх завдань, практичних завдань (казусів), експрес-контролю у формі тестів, письмових контрольних робіт, в тому числі модульних підсумкових;

- результати виконання індивідуальних завдань.

Результати поточного контролю оголошуються наприкінці кожного заняття.

Контроль самостійної роботи (захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань).

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль з дисципліни «Історія держави та права України» передбачає контроль знань студентів всього навчального матеріалу у формі іспиту. Іспит проводиться в письмовій формі.

Підсумковий контроль з дисципліни виставляється як сума оцінок з усіх модулів цієї навчальної дисципліни та обраховується як середнє арифметичне складових залікових модулів. Кафедра може приймати рішення щодо звільнення студента від складання екзамену і зарахування йому визначеної суми балів та традиційної оцінки в якості підсумкової оцінки.сучасною дійсністю, робить велику кількість граматичних помилок.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Для заліку

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий тест (залік)	Сума
Практичні заняття	Самостійна робота	20	100
60	20		

Для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Практичні заняття	Самостійна робота	20	100
60	20		

За виконання курсового проекту (роботи)

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
До 30	до 40	до 30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	Задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації до практичних занять.
2. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів.
3. Методичні рекомендації до написання курсової роботи.

12. Рекомендована література

Базова

1. Дахно І.І. Історія держави і права. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 408 с.
2. Заруба В.М. Історія держави і права України. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
3. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К.: Атіка, 2004. – 368 с.
4. Історія держави і права України / За ред. А.С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 384 с.

5. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тація, А.Й. Рогожина. — К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2000. — Т.1 — 648с.; Т. 2 — 580 с.
6. Історія державності України / За заг. ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. — Харків: ТОВ „Одісей”, 2004. — 608 с.
7. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України: Навч. посібник. — К.: Атіка, 2001. — 320 с.
8. Музиченко П.П. Історія держави і права України: навч. посіб.: - 5-те вид., випр. і доп. — К.: Т-во „Знання”, КОО, 2006. — 437 с.
9. Терлюк І.Я. Історія держави і права України (До новітній час). — К.: Атіка, 2006. — 400 с.
10. Хрестоматія з історії держави і права України. В 2 т. / За ред. В.Д. Гончаренка. — Т. 1. — К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2000. — 472 с.
11. Хрестоматія з історії держави і права України. В 2 т. / За ред. В.Д. Гончаренка. — Т. 2. — К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2000. — 728 с.

Допоміжна

1. Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України з Українською РСР. К.,1954.
2. Бабій Б.М. Українська радянська держава (1921-1925 рр.). К., 1961.
3. Баран В. Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. Київ, 2005.
4. Білецький Л. Т. Руська Правда й історія її тексту // Антологія української юридичної думки. В 6 т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 2: Історія держави і права України: Руська Правда. — Київ, 2002.
5. Бойко І. Державний лад і право в Галичині у складі середньовічної Польщі (1349-1569 рр.) // Право України, 2005. - №11.
6. Бойко І. Й. Державний лад і право Київської Русі. Текст лекцій. — Львів, 2004.
7. Бойко І. Й. Надання судового самоврядування вірменській громаді міста Львова (XIV-XVIII ст.) // Вісник Академії правових наук України. — Харків, 2002. №3 (30).
8. Бойко І. Розвиток європейських традицій місцевого самоврядування у Галичині // Право України, 2007. - №5.
9. Бойко І.Й. Зобов'язальне право Гетьманщини за “Правами, за якими судиться малоросійський народ” 1743 року. Львів, 1998.
10. Бойко І.Й. Цивільне право Гетьманщини за Кодексом 1743 року. Львів, 1999.
11. Боплан Г.Л. Опис України. Львів,1990.
12. Винниченко В.Відродження нації. К., 1990. Т.1-3.
13. Гамбург Л. Формування судової компетенції гетьмана і старшинських рад в козацькому судоустрої Війська Запорізького // Право України, 2005. - №1.
14. Гошко Ю. Звичаєве право населення українських Карпат та Прикарпаття XIV-XIX ст. Львів, 1999.
15. Грушевський М. Ілюстрована історія України. К.,1990.
16. Гуз А. М. Історія держави і права України. Джерела права періоду Київської Русі: Навчальний посібник. — Київ, 2007.
17. Гураль П. Органи самоврядування у містах Київської Русі // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали VII регіональної науково-практичної конференції 13-14 лютого 2001. — Львів, 2001.
18. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996..
19. Дністрянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. Львів, 1992.
20. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упорядник С. Павленко. — Київ,

2007.

21. Довідник з історії України. К., 1993 – 1999. Т. 1-3.
22. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця ХУІІ - початку ХУІІІ ст. К., 1959.
23. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. Львів, 1991.
24. Заруба В. М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі (Кінець VIII ст. – початок XIV ст.): Навчальний посібник. – Київ, 2007.
25. Іванченко Р. Історія без міфів. К., 1996.
26. Історія українського війська. Львів, 1992.
27. Кобилецький М.М. Утворення ЗУНР, її державний механізм та діяльність (1918-1923). Львів, 1998.
28. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України 1917-1920. К., 1997.
29. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. К., 1984.
30. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів, 1990.
31. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1993.
32. Кульчицький В.С. Галицька радянська республіка. Львів, 1965.
33. Кульчицький В.С. Державний лад і право в Галичині (в другій половині ХІХ - на початку ХХ ст.). Львів, 1966.
34. Кульчицький В.С. Кодифікація права на Україні у ХУІІІ ст. Львів, 1958.
35. Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Настасяк І.Ю., Мікула О.І. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини.- Львів, 2002.
36. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Ткач А.П., Ганчин В.Ю., Гураль П.Ф. Возз'єднання Закарпаття з радянською Україною (соціально-політичні і правові основи). Львів, 1985.
37. Лапичак Д. Історія України в датах. Львів, 1995
38. Лісна І.С. Становлення національної державності в Галичині (1918-1923 рр.). Львів, 1998.
39. Мацькевич М. Конституційне виборче право в Галичині в складі Австрії // Право України, 1999. - №3.
40. Мацькевич М. Рецепція австрійської державно-правової культури в Галичині в 1771-1918 рр. // Право України, 2007. - №6.
41. Мікула О. Антинародна сутність Галицького крайового сейму // Право України, 2003. - №1.
42. Мікула О. Апарат управління Галичиною і Буковиною за австрійською Конституцією 1867 року // Право України, 2002. - №5.
43. Мікула Т. До питання про загарбання Галичини Австрією // Право України, 2002. - №8.
44. Мікула Т. Законодавче регулювання виборів до Галицького крайового сейму // Право України, 2000. - №3.
45. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Львів, 1993
46. Никифорак М. В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774-1918 рр.). Чернівці, 2004.
47. Никифорак М.В. Державний лад і право на Буковині в 1774–1918 рр. - Чернівці, 2000.
48. Окиншевич А. Центральні установи України-Гетьманщини ХУІІ-ХУІІІ ст. Ч. II. Рада старшини // Антологія української юридичної думки. В 6 т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 3: Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба. – Київ, 2003.
49. Падох Я. Нарис історії українського карного права. Мюнхен, 1951
50. Падох Я. Суди й судовий процес старої України. Нью-Йорк – Сідней –

Торонто – Львів., 1990.

51. Паньонко І. М. Система органів управління Запорізької Січі: Монографія. – Львів, 2006.
52. Пашук А.Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні. Львів, 1967.
53. Переяславська рада 1654 року (історіографія та дослідження) / Редкол. П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. – Київ, 2003.
54. Петлюра С. Статті, листи, документи. Нью-Йорк, 1956-1979. Т.1-2
55. Петрів Р. Адміністративно-територіальний поділ і місцеві органи управління Східної Галичини (70-ті роки XVIII ст. – 70-ті роки XIX ст.) // Право України, 2000. - №9.
56. Полонська-Василенко Н. Історія України. К., 1992. Т.1-2.
57. Присташ Л.Т. Апарат управління Західної України в складі Польщі (1921-1939 рр.) Львів, 1998.
58. Радянська енциклопедія історії України. К., 1969-1972. Т.1-4
59. Слюсаренко А.Г., Полянюк М.В. Історія української конституції. К., 1993.
60. Сокур Ю. Торгівля та підприємництво у Запорозькій січі і гетьманській Україні // Право України, 2004. - №5.
61. Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко-Волынской Руси. М., 1955.
62. Софроненко К.А. Малороссийский приказ Русского государства второй половины XVII - начала XVIII ст. М., 1960.
63. Стерчо П. Карпато-українська держава. Львів, 1994.
64. Субтельний О. Україна. Історія. К., 1991.
65. Таранов А.П. Історія Конституції Української РСР. К., 1957.
66. Тимошук О.В. Охоронний апарат Української держави (квітень-грудень 1918 р.). Харків, 2000.
67. Тищик Б.Й. Становлення української державності на західноукраїнських землях напередодні і в роки Другої світової війни (1937-1945 рр.). – Л., 2006.
68. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. К., 1968.
69. Торжество історичної справедливості. Львів, 1968.
70. Українська культура: історія і сучасність. Львів, 1994.
71. Універсали Івана Мазепи. – Київ – Львів, 2006.
72. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687). – Київ – Львів, 2004.
73. Чубатий М. А. Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй // Антологія української юридичної думки. В 6 т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 2: Історія держави і права України: Руська Правда. – Київ, 2002.
74. Чубатий М. Огляд історії Українського права. – Мюнхен; Київ, 1994.
75. Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине. Львов, 1974.
76. Юридична наука і освіта на Україні. К., 1992.
77. Юсова Н. «Давньоруська народність»: зародження і становлення концепції в радянській історичній науці (1930-ті – перша половина 1940-х рр.): Монографія. – Київ, 2006.
78. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. М., 1949.
79. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. Львів, 1990-1992. Т. 1-3.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво Президента України

3. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
4. <http://mvs.gov.ua> – Міністерство внутрішніх справ
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
7. <http://www.rada.kiev.ua> – Бібліотека Верховної Ради України
8. <http://www.scilib.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
9. <http://www.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія
10. <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/index.htm> – Форум права (електронне наукове фахове видання)
11. <http://www.rsl.ru> – Російська державна бібліотека
12. <http://www.nlr.ru> – Російська національна бібліотека
13. <http://law.edu.ru> – Юридическа Росія (образовательний правовий портал)
14. <http://ru.wikipedia.org> – Вікіпедія (свободна енциклопедія)
- <http://www.lawbook.by.ru> – Бібліотека юриста

13. Приблизний перелік питань до іспиту

1. Виникнення стародавніх держав.
2. Держава і право скіфів.
3. Держава і право античних міст-держав.
4. Держава і право Боспорського царства.
5. Держава і право стародавніх східних слов'ян.
6. Утворення, розвиток і занепад Київської Русі.
7. Суть норманської теорії походження Київської Русі.
8. Суспільний лад Київської Русі.
9. Правове становище феодално залежного населення Київської Русі.
10. Державний устрій Київської Русі.
11. Характеристика судочинства Київської Русі.
12. Системи правління Київської Русі.
13. Характеристика джерел права Київської Русі.
14. Характеристика цивільного права Київської Русі.
15. Характеристика кримінального права Київської Русі.
16. Утворення, розвиток і занепад Галицько-Волинського князівства.
17. Суспільний лад Галицько-Волинського князівства.
18. Державний устрій Галицько-Волинського князівства.
19. Характеристика права Галицько-Волинського князівства
20. Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського і Речі Посполитої.
21. Державний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої.
22. Характеристика джерел права українських земель у складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої.
23. Характеристика цивільного права українських земель у складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої.
24. Характеристика кримінального і процесуального права українських земель у складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої.
25. Виникнення і загальна характеристика українського козацтва, Запорізької Січі та реєстрового козацтва.
26. Система органів самоуправління Запорізької Січі.
27. Антикріпосницький і національно-визвольний характер народної війни.

28. Суспільний лад України у період народно-визвольної війни.
29. Державний устрій України періоду народно-визвольної війни.
30. Характеристика права України періоду народно-визвольної війни.
31. Вхід України до складу Росії та його політико-правові наслідки.
32. Судові органи Гетьманщини.
33. Правовий статус України і форма її державно-правових зв'язків з Росією за Березневими статтями 1654 р.
34. Суспільний лад Козацько-гетьманської держави.
35. Державний устрій Козацько-гетьманської держави.
36. Характеристика джерел права Козацько-гетьманської держави.
37. Характеристика цивільного права Козацько-гетьманської держави.
38. Характеристика кримінального права Козацько-гетьманської держави.
39. Характеристика процесуального права Козацько-гетьманської держави.
40. Кримінальне право за Правами, за якими судиться малоросійський народ 1743 року.
41. Процесуальне право за Правами, за якими судиться малоросійський народ 1743 року.
42. Характеристика цивільного права за Правами за яким судиться Малоросійський народ.
43. Ліквідація автономного устрою України.
44. Перерозподіли території України між іноземними державами та політико-правове становище України під їх владою у середині 17 - кінці 18 ст.
45. Державний устрій України у складі Російської імперії у першій половині 19 ст.
46. Характеристика джерел права України у складі Російської імперії у першій половині 19 ст.
47. Характеристика галузей права України у складі Російської імперії у першій половині 19 ст.
48. Суспільний лад України у складі Російської імперії у першій половині 19 ст.
49. Декабристський рух в Україні.
50. Правове становище селянства України у складі Російської імперії у другій половині 19 ст.
51. Криза і розпад феодально-кріпосницького ладу в Україні у складі Російської імперії.
52. Скасування кріпосного права в Україні у складі Російської імперії.
53. Земська, міська і військова реформи України у складі Російської імперії у другій половині 19 ст.
54. Державний устрій України у складі Російської імперії у другій половині 19 ст.
55. Судова реформа України у складі Російської імперії у другій половині 19 ст.
56. Суспільний лад України у складі Російської імперії у другій половині 19 ст.
57. Характеристика права України у складі Російської імперії у другій половині 19 ст.
58. Суспільний лад західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської монархії.
59. Державний устрій західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської монархії.
60. Характеристика джерел права західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської монархії.
61. Лютнева революція 1917 р. у Росії. Розпад Російської імперії і встановлення влади Тимчасового уряду.
62. Утворення Української Центральної Ради.
63. Державний устрій Української Народної Республіки.
64. Законодавча діяльність Української Народної Республіки.
65. Українська держава за гетьманування Павла Скоропадського.

66. Українська Народна Республіка за правління Директорії.
67. Розпад Австро-Угорщини і проголошення ЗУНР.
68. Законодавча діяльність ЗУНР. Злука УНР і ЗУНР.
69. Конституція УНР 1918 року, її структура, зміст та історичне значення
70. Передумови утворення і юридичне оформлення СРСР. Конституція УРСР 1919 р.
71. Падіння Директорії. Варшавський і Ризький договори.
72. Перебудова державного апарату УРСР і розвиток конституційного законодавства УРСР. Конституція УРСР 1929 р.
73. Перебудова державного апарату і демократизація виборчої системи за Конституцією УРСР 1937 року.
74. Адміністративно-територіальна реформа УРСР.
75. Кодифікації і характеристика права УРСР.
76. Правове становище західноукраїнських земель у складі іноземних держав у період до другої світової війни.
77. Юридичне оформлення входження Західної України і Північної Буковини до складу УРСР.
78. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Розчленування території України і характеристика окупаційного режиму.
79. Державний устрій УРСР у період Великої вітчизняної війни.
80. Перебудова державного апарату України в роки Другої світової війни.
81. Український націоналістичний і повстанський рух у 30-50-ті рр.
82. Політичний режим у період “відлиги” М.Хрущова у другій половині 1950-х – першій половині 1960-х рр.
83. Політичний режим у період “застою” Л.Брежнєва у середині 1960-х – середині 1980-х рр.
84. Державний устрій УРСР за Конституцією УРСР 1978 р.
85. Соціально-економічний і політичний стан УРСР у період перебудови 1986-1991 рр.
86. Політика гласності у період перебудови 1986-1991 рр.
87. Реформа державного апарату у період перебудови 1986-1991 рр.
88. Зміни у законодавстві у період перебудови.
89. Зміни у статусі УРСР як союзної республіки у період перебудови. Розпад СРСР і проголошення незалежності України.
90. Структура, основні положення і значення Конституції України 1996 року.
91. Державний устрій, політичний режим і правова система України на сучасному етапі (1991-2014 рр.).

Система розподілу балів за практичні та за самостійну роботу

I семестр

Практичне №	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми	1	2	3	4	5	5	6	7
Кількість балів	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5

II семестр

Практичне №	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Теми	8	9; М.к.р. №1	10	10	11	12; М.к.р. №2	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22; М.к.р. №3
Кількість балів	3	3;4	3	3	3	3;4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3;4

Види самостійної роботи

Тематичний кросворд за модулем – 10 балів

Підготовка тез конференцій – 20 балів

Підготовка реферату за темою – 5 балів

Підготовка тестів – 10 балів